SVOBODA СВОБОДА
UKRAINIAN DAILY УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

VOL. C. No. 247. JERSEY CITY and NEW YORK, WEDNESDAY, DECEMBER 29, 1993. CENTS 25 ЦЕНТІВ ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СЕРЕДА, 29-го ГРУДНЯ 1993. Ч. 247. РІК С.

Пам'ятаймо про Україну!

УКРАЇНСЬКІ ЗБРОЙНІ СИЛИ УВІЙДУТЬ ДО СКЛАДУ ЗС СНД

Київ (УНІАР). — За повідомленням компетентних джерел з четверга, 23-го грудня, міністер оборони України Віталій Радецький під час перебування в Ашгабаді, столиці Туркменістану, на засіданні Ради міністрів оборони держав-учасниць Співдружности Незалежних Держав, заявив, що певні частини Збройних Сил України увійдуть до об'єднаних збройних сил СНД. Пресова служба Міністерства Оборони України цього повідомлення не спростувала, відкликаючись на брак будь-якої інформації в цій справі. Пресовій службі відомо тільки, що на засіданні міністрів оборони йшлося про перетворення колишнього об'єднаного командування СНД на штаб, який координуватиме військове співробітництво країн СНД. З Міністерства Оборони України повідомили, що розглядається питання про включення міністра оборони України до Ради міністрів оборони держав-учасниць СНД.

Плянується також розглянути питання про можливість входу кількох представників Міністерства Оборони України до штабу координації.

ЗАКАРПАТТЯ НАВІСТИЛО НОВЕ ЛИХО

Ужгород (УНІАР). Інтенсивні грудневі дощі спричинили вилиття рік у шістьох районах Закарпаття.

Вийшли з берегів річки Тиса, Боржава, Латориця та інші. Під водою опинилися 30 населених пунктів, значні площі посівів, зруйновано 14 мостів, пошкоджено дороги та електричні лінії. Є людські жертви.

Найбільшого удару стихія завдала Тячівському та Рахівському районам. В Ужгороді проведено надзвичайну нараду, на якій обговорювано негайну допомогу. До проведення рятувальних робіт включено вояків місцевих ґарнізонів.

Представник Президента України у Закарпатті Михайло Країв надіслав Президентові України телеграму з пропозицією запровадити в області надзвичайний стан і надати негайну допомогу.

Чорнобиль залишається спільним лихом

Київ (УНІАР). — Генеральна асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила резолюцію щодо зміцнення міжнародного співробітництва і координації зусиль у справі вивчення, пом'якшення і мінімалізації наслідків чорнобильської катастрофи. Цей документ підтверджує мандат ООН на продовження взаємодії щодо ліквідації наслідків вибуху на Чорнобильській атомно-електричній станції.

Генеральному секретареві ООН запропоновано розглянути можливість дальшого обміну інформаціями між координуючими установами і державами про діяльність, яка має відношення до Чорнобиля, та підготувати на чергову сесію відповідну доповідь.

Наладнується порядок на українсько-польському кордоні

Варшава (УНІАР). — Обмін ратифікаційними грамотами до договору між Україною та Польщею про правний режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань відбувся у міністерстві закордонних справ Польщі.

Протокол про обмін ратифікаційними грамотами підписали заступник міністра закордонних справ Польщі Іво Бичевський та амбасадор України у Польщі Геннадій Удовенко. Звертаючись до присутніх, амбасадор України висловив певність, що здійснення українсько-польського договору сприятиме дальшому весбічному розвитку добросусідських відносин між двома країнами.

Американська електрична компанія співпрацюватиме з Україною

Аллентавн, Па. — У п'ятницю, 10-го грудня, Пенсильванійська компанія продукції електричної потужности (ППЛ) та Міністерство Енерґетики та Електрифікації України підписали тут угоду про співпрацю та обмін досвідом.

Ця угода є частиною програми Американської асоціяції енерґетики для міжнародного розвитку енерґетичної індустрії. „ППЛ радіє з цього приводу, що матиме нагоду допомогти незалежній Україні розв'язати існуючу проблему енергії та допомогти у складному переході до ринкової економіки", - сказав Френк Лонґ, екзекутивний віцепрезидент. Ф. Лонґ був тим, що підписував угоду зі сторони ППЛ, а Володимир Трафімов, голова Економічного відділу Міністерства Енерґетики України.

В. Трафімов був одночасно також керівником п'ятичленної делеґації України, яка в рамках підписаного договору залишилася на тижневе перебування для вивчення у ППЛ структури та керівництва в американських електричних станціях.

Згідно з підписаною угодою, ППЛ буде співпрацювати з реґіональними електричними станціями північнозахідньої України, що включає також столицю України Київ. Весною 1994 року група працівників ППЛ поїде до Києва, щоб провести потрібні вишколи-семінари для українських партнерів.

З уваги на те, що в минулому Україна та її потреби енерґії були пляновані центральним урядом в Москві, тепер Міністерство Енерґетики України мусить переставитись на самостійну дію в цій так потрібній Україні індустрії. На думку Ф. Лонґа, це партнерсво з Україною допоможе ППЛ поширити свої міжнародні зв'язки, бо компанія вже має подібні договори з Японією, Росією та Швецією.

ЦЕНТР СПРИЯННЯ ДЕМОКРАТІЇ І ДЕРЖАВНОСТІ ПРИ УВКР

Згідно зі статутом УВКР завданням Центру Сприяння Демократії і Державності (ЦСДД) є здійснення програм, спрямованих на поширення в Україні і за її межами правдивої, об'єктивної інформації про внутрішню і зовнішню політику України; підтримка електронічних засобів масової інформації, друкованих видань і авторів, які, незалежно від партійної, національної, чи конфесійної приналежности, сприяють своєю діяльністю процесам державотворення та демократизації суспільства, його громадській злагоді і вихованню патріотизму.

ЦСДД ставить собі за мету формування якісно нового стану громадянського життя суспільства за допомогою здійснення комплексної програми правного, соціяльного і психічного реґулювання атмосфери в суспільстві і досягнення нового рівня суспільної свідомости громадян України.

Важливим завданням діяльности ЦСДД є формування в суспільстві певного типу культури, яке охоплює суспільні установи, систему вартостей, соціяльних вимог і правних ґарантій громадської свободи.

У наслідок здійснення ряду заходів, спрямованих на стимулювання в громадянах необхідности вибору і досягнення компромісів, необхідних для утвердження громадського миру, досягти впровадження в суспільстві демократичної культури як особливого відношення до суспільного життя, в якому основною вартістю є гідність кожної людської індивідуальности.

ЦСДД сприятиме впровадженню суспільного менаджменту як певної соціяльно-політичної установи, діяльність якої буде спрямована на формування суспільної свідомости і політичної культури громадян, розбудові організаційно-технічних, технологічних, соціо-психологічних форм управління суспільними процесами.

ЦСДД може скликати наради, збори, чи форуми представників патріотичних сил з метою обговорення актуальних завдань консолідації українського суспільства, активізації їхнього впливу на позитивний розвиток в усіх сферах життя.

ЦСДД встановляє зв'язки з підприємствами, організаціями та діловими колами з метою включення добродійних фондів для здійснення своїх програм, як це передбачено статутом УВКР.

У визначенні конкретних проєктів і програм, ЦСДД консультується з постійно діючою нарадою демократичних партій і організацій.

У поточній роботі ЦСДД використовує інформаційну службу в складі Секретаріяту УВКР, Секретаріяту Товариства „Україна" та інших працівників (на громадських засадах).

УВКР при погодженні з постійно діючою нарадою демократичних партій і організацій визначила таких осіб до складу центру: Олесь Гончар, Левко Лук'яненко, Костянтин Морозов, Іван Драч, Олесь Лавринович, Мирослав Попович і Євген Пронюк.

Іван Драч, голова, Українська Всесвітня Координаційна Рада

Рахунки Товариства „Україна": розрахунковий рахунок №1141768 в київській міській дирекції Українського Соціяльного Банку, МФО 322012 з поміткою: для ЦСДД — валютний рахунок №010700032, МФО 322313 у Державному Експортно-Імпортному Банку України; розрахункові рахунки УВКР — в Укрінбанку (м. Київ) МФО 300142, карбованцевий: №1700248, валютний: №60707511.

Президент України наголошує економічні зв'язки

Київ (УНІАР). — На спільному засіданні колеґії Міністерства Закордонних Справ України та Міністерства Зовнішньо-Економічних Зв'язків України у середу, 22-го грудня, виступив Президент Леонід Карвчук. Він сказав, що сьогоднішня ситуація, необхідність утвердження економічної незалежности та перебудови української економіки введенням ринкових реформ потребують активізації зовнішньо-економічної діяльности, вирішення питань правонаступництва України щодо угод, укладених колишнім СССР. Крім того, на думку Президента, слід звертати більше уваги на участь України у таких реґіональних економічних структурах як Европейський союз і Чорноморське економічне співробітництво.

Л. Кравчук підкреслив необхідність переглянути торговельно-економічні відносини з країнами колишньої Ради економічної взаємодопомоги та відновити раціональні економічні зв'язки з країнами Співдружности Незалежних Держав.

Учасники зборів ухвалили рішення підготувати пропозиції для Кабінету Міністрів України щодо здійснення негайних організаційних заходів з метою впровадження системи зовнішньо-економічної діяльности України.

Створено фонд сприяння малим підприємствам

Київ (УНІАР). — У середу, 22-го грудня, з ініціятиви керівників незалежних професійних спілок, що об'єднують представників малих і середніх підприємств, створено реґіональну неурядову (громадську) організацію Київський Реґіональний Фонд Підтримки Підприємництва „Діло" і Координаційний Центр виборчих Кампаній. Фонд буде підтримувати тих, які роблять перші кроки у підприємництві, надаватиме юридичні та інформаційні послуги, намагатиметься налагоджувати зв'язки з закордонними підприємцями, фондами і центрами. Головою Фонду „Діло" обрано народного депутата України Володимира Щербину.

До координаційного центру ввійшли представники демократичних і ліберальних сил Києва. Центр не є структурною одиницею будь-якої партії. Метою його діяльности є зміцнення демократичних процесів і практичне впровадження еконімічних реформ в Україні.

Італія і Болгарія занепокоєні висловлюваннями В. Жіріновського

Рим. — Як інформує агентство Ассошіейтед Пресс, міністерство закордонних справ Італії висловило занепокоєння у зв'язку з виступами лідера Ліберально-демократичної партії Росії Владіміра Жіріновського під час його недавньої візити до Австрії і Німеччини. В. Жіріновський мав розмови з радикальними політиками обох країн.

В заяві італійського міністерства підкреслюється, що особливу тривогу в Римі викликали слова В. Жіріновського про те, нібито Росія володіє таємною суперзброєю, „здатною знищити Захід". Уряд Італії не тільки звертає увагу на безвідповідальний характер виступу В. Жіріновського у Відні, але й має намір подати цей інцидент на обговорення Конференції в питаннях безпеки і співробітництва в Европі.

В понеділок, 27-го грудня, уряд Болгарії заявив офіційний протест у зв'язку з виступами В. Жіріновського в декількох болгарських містах. Лідер російських лібералів безапеляційно стверджував, що президент Болгарії Желє Желєв і всі міністри повинні негайно зрезиґнувати. „Висловлювання щодо міжнародного курсу і державного устрою Болгарії є неприпустимі з погляду міжнародного права і нагадують політичну дійсність недавнього минулого", — говориться в заяві болгарського уряду.

В. Жіріновський, між іншим, радив болгарам привласнити територію незалежної республіки Македонія, котра раніше входила до складу Югославії.

У СВІТІ

ТИСЯЧІ НІМЕЦЬКИХ родин зустріли Різдво Христове без огрівання і світла, в затоплених будинках. Чимало з них мусіли залишити свої домівки і перебути святкові дні у спеціяльних рятувальних центрах, створених військовими. Таких дощів і повенів країна не бачила від 1926 року. Деякі райони цілком відрізані, під водою опинилися не лише дороги, але й електричні та телефонічні станції. В Кельні вода залляла перші поверхи 60,000 домів. Ще нема точної інформації про число жертв, однак вони є. Подібне лихо переживають мешканці східніх районів Франції.

ФРАНЦУЗЬКА ПРЕСА інформує, що Ватикан і Ізраїль підписали таємну політичну угоду, яка передбачає встановлення взаємних стосунків, дипломатичне визнання і обмін амбасадорами. Паризький тижневик „Вандреді Санді Діманш" пише, що офіційні зв'язки між двома державами будуть започатковані 1-го червня 1994 року. Серед розв'язаних угодою проблем — визнання свободи віри для представників обох релігій, а також визнання юридичного і економічного статусу Католицької Церкви в ділянці збереження релігійних святинь, дозвіл для ізраїльських вчених кристуватися архівами ватиканської бібліотеки тощо. Водночас сторонам не вдалося узгодити всі суперечливі точки. Наприклад, Ватикан продовжує не визнавати анексію Єрусалиму Ізраїлем і не визнає цього міста як жидівську столицю. На думку Католицької Церкви, Єрусалим має дістати особливий статус, який би забезпечував свободу для всіх трьох релігій — християнства, юдаїзму і мусулманства.

АНГЛІЙСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ агентство Ройтер повідомляє, що прем'єр-міністер Афганістану, лідер радикальної Ісламської партії Гульбеддін Гекматіяр післав своїх муджагедінів в Азербайджан для участи у збройних акціях проти Вірменії. В подяку за це він дістане гроші і зброю. Тим часом кабульське радіо засвідчило, що азербайджанський військово-транспортовий літак уже привіз в афганське місто Джелялябад трупи муджагединів Г. Гекматіяра, які загинули у боях з вірменами.

ЄГИПЕТСЬКІ СИЛИ безпеки арештували у провінції Асіют 18 релігійних екстремістів, причетних до багатьох терористичних акцій проти поліції. Мало не щоденні вбивства поліціянтів у Верхньому Єгипті змушують уряд змінити тактику і стратегію боротьби з мусулманськими фундаменталістами. В провінції скасовані вакації і вікенди для всього континґенту органів правопорядку, розпочалися масові облави.

СПЕЦІЯЛЬНИМ УКАЗОМ президент Чеченської республіки Джохар Дудаєв повернув громадянство Чечні колишньому голові Верховної Ради Росії Русланові Хасбулатову. В червні цього року президент Д. Дудаєв позбавив чеченського громадянства депутатів російського парляменту від Чечні — з огляду на те, що вони „бльокуються з найбільш реакційними силами і шкодять економіці та безпеці Чеченської республіки". Тепер Р. Хасбулатов сидить у тюрмі в зв'язку з трагічними московськими подіями 3-го—4-го жовтня цього року.

КИТАЙ ЗАЯВИВ рішучий протест урядові Великобританії і корпорації Бі-Бі-Сі у зв'язку з показом документального фільму „Предсідник Мао — останній імператор". Під час зустрічі з китайськими і закордонними журналістами представник міністерства закордонних справ Китаю У. Цзенмінь підкреслив, що фільм „містить злісні наклепи, а його автори пропаґують антикитайські політичні цілі". Англійська документальна розповідь побудована на архівних матеріялах і інтерв'ю з людьми, котрі входили в найближче оточення Мао Дзедонґа. Між іншим, один з них, особистий лікар китайського провідника Лі Чжусуй, який тепер мешкає у З'єднаних Стейтах, потвердив, що колись „великий стерновий" сказав йому таке: „Було б добре, якби американці скинули атомову бомбу на провінцію Фуцзянь і знищили 10—20 мільйонів китайців. Тоді увесь світ дізнався б правду про американський імперіялізм і зрозумів, що є добре, а що є зле".

ДИТЯЧИЙ ФОНД Організації Об'єднаних Націй оприлюднив звіт під назвою „Діти світу у 1994 році", в якому стверджується, що понад 8 міл. дітей у віці до п'яти років щороку вмирає від легеневих і кишкових хвороб.

ІЗРАЇЛЬ ГОТОВИЙ ПІТИ НА ПОСТУПКИ ПВО

Каїр, Єгипет. — Бажаючи швидше приступити до втілення в життя підписаного у Вашінгтоні договору з палестинцями, уряд Ізраїля готовий піти на поступки Палестинській визвольній організації і збільшити територію автономного району міста Єрихону. Досі ізраїльський уряд твердив, що площа палестинської автономії в тому районі не перевищить 35 квадратових кілометрів. Тепер ізраїльський уряд готовий поширити цю площу до 50 кв. км.

Про можливий компроміс повідомив у неділю, 26-го грудня, прем'єр-міністер Ізраїля Їцак Рабін. Він, між іншим, зауважив, що його уряд не погодиться, щоб автономний район Єрихону на півдні досягав берега Мертвого моря, бо тоді в межах палестинського самоуправління опиниться кілька жидівських поселень.

„Моя поступка не приведе до ліквідації ні одного поселення і не дозволить Арафатові вийти до берега Йордану і до берегів Мертвого моря", — заявив Ї. Рабін на недільному засіданні кабінету міністрів. У понеділок, 27-го грудня, в Каїрі відновилися переговори між Ізраїлем і ПВО про втілення в життя підписаних 13-го вересня у Вашінгтоні угод про автономію. В той же день газета „Єдіот Ахронот" надрукувала інтерв'ю з міністром закордонних справ Ізраїля Шімоном Перезом, в якому Перез, всупереч словам прем'єр-міністра Рабіна, підкреслив, що жидівська держава не піде ні на які поступки, а делегація Ізраїля не привезе на переговори в Каїр нових пропозицій.

Багато політичних коментаторів підкреслюють, що від ізраїльського уряду не вперше надходять суперечливі висловлювання. Однак експерти вважають, що уряд Ізраїля все таки піде на поступки Арафатові бо вже пішов на шлях компромісів з палестинцями.

Розміри автономного району Єрихону — одне з трьох суперечливих питань між ізраїльським урядом і ПВО. Два інші — забезпечення безпеки жидівських поселень у смузі Ґази і контроля над контрольно-пропускними пунктами на виїзді з автономних палестинських районів.

Громада Чикаґо влаштовує віче

Чикаґо (Око). — Українців турбують вибори в березні до Верховної Ради України, тиск Уряду Америки на Уряд України, щоб вона якнайскорше передала нуклеарну зброю, що є в Україні Росії та обіцянка допомогти Україні економічно, що й далі лишилася лише обіцянкою.

Тому українська громада метрополії Чикаґо, всі організації, ті, що входять до УККА, УАКРади й ті, що до них не входять, всі церкви запрошують на віче, що відбудеться в неділю, 2 січня 1994 року, о год. 1-ій дня в Культурному Осередку при парафії свв. Володимира й Ольги, Чикаґо аве., і Оклі вул. На вічу буде обговорено політику Америки супроти України, події в Росії та турботи української громади. На днях вислано листа від всієї української громади метрополії Чикаґо з перерахуванням біля чотирьох десятків організацій до президента Билла Клінтона, який в середині січня їде в Росію, до Державного департаменту та інших урядовців в ЗСА. В неділю, 26-го грудня та 2-го січня під всіма українськими церквами будуть збиратися підписи для заздалегідь приготованих листів, щоб ці листи пішли до Білого Дому, Капітолю та Державного департаменту.

ВЕЧЕРНИЦІ „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"

Тінек, Н. Дж. — Тут у суботу, 5-го лютого 1994 року в Марріотт Ґленпойнт готелі відбудуться вечорниці „Червоної калини" — бенкет і презентація дебютанток. Гратимуть оркестра „Кришталь" і тріо Олеся Кузишина. Одяг вечірній. Дебютанткам слід зголошуватися до: Myroslava Sawycky, 89-25 97-th Street, Woodhaven, N. Y. 11421. Телефон (718) 846-7051. У справі запрошень та додаткових інформацій слід звертатись до Юрія Головінського теж на вищеподану адресу.

В АМЕРИЦІ

АДМІНІСТРАЦІЯ З'єднаних Стейтів остерегла військове керівництво Гаїті, що міжнародні санкції проти цієї країни будуть посилені, якщо до 15-го січня 1994 року не відбудеться відновлення влади законного гаїтянського президента. Чотири держави, які входять у так званий клюб „Друзі Гаїті", запропонували продовжити переговори з гаїтянським генералом Р. Седрасом з тим, щоб у висліді створити „демократичну коаліцію". До її складу повинні також увійти політичні опоненти вигнаного гаїтянського президента.

ПОПУЛЯРНИЙ ТИЖНЕВИК „Тайм", згідно з багаторічною традицією, назвав „людей року" — політичних діячів, які здійснили щось славне в 1993 році. На цей раз звання дісталося не одній особі, як було завжди раніше, а відразу чотирьом — прем'єр-міністрові Ізраїля Їцакові Рабінові, лідерові Палестинської визвольної організації Ясірові Арафатові, президентові Південно-Африканської Республіки Фредерікові де Клеркові і керівникові Африканського національного конґресу Нелсонові Манделі.

ГАЗЕТА „ВАШІНҐТОН ПОСТ" інформує, що Департамент юстиції має намір порадити президентові Биллові Клінтонові амнестувати громадянина ЗСА Джонатана Джея Полларда, який вже дев'ятий рік сидить в тюрмі за шпигунство на користь Ізраїля. Він був найманим працівником американської військово-морської розвідки і передав Ізраїлеві таємні інформації, на придбання якої З'єднані Стейти витратили декілька біл. дол. Якусь частину цієї інформації перехопила Москва.

ЦИМИ ДНЯМИ на вкритому ледом відтинку федеральної дороги число 80 між Сакраменто і Сан Франсіско сталося масове зіткнення авт. В аварію одночасно потрапили дев'ять трейлерів і 25 легких автомобілів. 30 осіб дістали тілесні ушкодження, семеро з них тепер є у шпиталі. Однак, на щастя, не загинув ніхто.

SVOBODA СВОБОДА
UKRAINIAN DAILY УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

FOUNDED 1893

Svoboda (ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holydays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302.

Svoboda: (201) 434-0237 UNA: (201) 451-2200

Бюро УНС у Вашінґтоні:
(202) 347-UNAW; (202) 347-8631 (факс.)

Postmaster: Send adress changes to:
"Svoboda", 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302
Tel. (201) 434-0237, (201) 434-0807, (201) 434-3036

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Передплата на рік $40.00, на півроку-$22.00, на 3 місяці-$12.00. Для членів УНСоюзу $15.00 річно. За кожну зміну адреси-$1.00. Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda".

Статті і дописи підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріали. Незамовлені матеріали повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою.

За зміст оголошень Редакція не відповідає.

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

На овиді мир в Ірляндії

Минулого тижня у Лондоні сталася подія, яка може привести до об'єднання двох частин Ірляндії і до припинення терористичних дій, які веде проти Британії й „угодівців" з Північної Ірляндії, яка від 25 років є частиною Британського Коммонвелу із стаціонованою там невеличкою британською військовою частиною.

Прем'єр-міністер Великобританії Джан Мейджор і прем'єр Ірляндської Республіки і Північної Ірляндії Алберт Рейнолдс нараджувалися у Лондоні і дійшли до згоди, припечатаної потисненням рук, що показували тут на телевізійному екрані. Вони вирішили, що за три місяці мають відбутися вибори (референдум) у Північній Ірляндії, і Британія виречеться тієї північної частини Ірляндії і погодиться на об'єднання Ірляндії, якщо так захоче народ. Названий вище провід незалежної Ірляндської Республіки отримав згоду від підпільної революційної організації — Ірляндської Республіканської Армії, що вона припинить всякі терористичні акції.

За останні два роки згинуло від актів терору в Північній Ірляндії і в Англії — головно в самому Лондоні — понад 3,000 осіб. Джан Мейджор, що його запропонувала на своє місце „залізна лейді" Марґарет Тачер, виявився державним мужем великого формату, коли він зважився пропонувати концепцію, яка мусить обурити британських та ірляндських екстремістів. Коли писані ці рядки — невідомою є реакція британського парляменту, там напевне тавруватимуть Мейджора, що він поменшує Коммонвелт і „піддається" терористам. І в обох частинах Ірляндії не всі будуть погоджуватися з запропонованою розв'язкою наболілої проблеми. Більшість одномільйонового населення Північної Ірляндії — це протестанти. Величезну більшість приблизно чотиримільйонового населення Ірляндської Республіки становлять католики. По обох сторонах є фанатики, які не визнають компромісу та які короткозорі й політично примітивні.

Мірилом успіху мудрої концепції обох названих вище прем'єрів буде стан справи у найближчі три місяці: якщо південно-ірляндські терористи мовчатимуть і якщо можна буде перевести запляновании референдум у мирній атмосфері, то Джан Мейджор перейде до історії поруч із такими іменами як Дізраелі, Ґледстон, Черчіл і Тачер.

Англія і її найближчий сусід Ірляндія відмежовані від України европейським континентом, від Америки Атлантійським океаном. Єдине, що їх з Україною в'яже, — це факт, що всі ті країни мають важкі проблеми. Молода відроджена українська держава борсається у крутежі політичних, адміністраційних, економічних труднощів, у крутежі хаосу, що його найпершою причиною став понад 70-річний жахливий комуністичний режим. Західні країни не знають, що таке „проблема людей" — відсутности людей, які могли б створити державно-адміністраційний апарат, які не знали б, як можна розкрадати державне майно і як можна на кожному кроці брати хабар. Добре сказала розумна жінка-українка, професор історії в Американському університеті, зібраній авдиторії в залі НТШ у Ню Йорку, що ми не повинні дивитися на Україну і тамошніх людей, як на західній світ, до якого ми привикли, бо тамошній світ і тамошні люди — цілком інші, думають цілком іншими категоріями, які для нас дикі, а для них природні.

Заторкнена на цьому місці тема взаємин між Британією та Ірляндською Республікою і тісно пов'язаним з тими країнами кривавим терором південно-ірляндського революційного підпілля, яке стало наче державою в державі, це чужа нам тематика. Але шукаючи завжди якогось стику з проблематикою України, можна і тут вказати на названих на початку цих завваг державних мужів, які подали один одному руки, рішивши розрізати тамошній Гордіїв вузол: загин упродовж двох останніх років кількох тисяч осіб у безглуздих терористичних актах. Державні мужі великого формату. Чому в Україні дотепер не скасовано колективізації землі ? Чому не прикорочено крадежей державного майна, наче толеруючи „мафії"? Чому не проголошено конституції, хоч вже її проєкт і розіслано всім членам Верховної Ради та пресі? Нам тут ті речі незрозумілі. Може тому, що ми і наші земляки в Україні — люди тієї самої мови і віри, але — інші...

Анатолій Гороховський

ДВІ ЗУСТРІЧІ З АМЕРИКАНСЬКИМИ АМБАСАДОРАМИ

I

На своїй життєвій ниві мені пощастило двічі зустрічатися з американськими амбасадорами. Перша зустріч відбулася у колишньому Совєтському Союзі в місті Челябинську, столиці Південного Уралу, у розпалі Другої світової війни. Туди приїхав амбасадор ЗСА у СССР Аверел Гарріман, щоб познайомитися з кіровським заводом, найбільшим на той час підприємством країни виробництва танків Т-34, які за оцінкою німецького фельдмаршала фон Кляйста та інших спеціялістів військової справи були кращими у світі. Відзначу, до речі, що цю бойову машину сконстрували українські інженери на харківському заводі ім. Комінтерну, де в червні 1941 року почався її серійний випуск.

Перебуваючи на заводі, високий гість виявив зацікавлення цехом паливної апаратури, збудованого американцями у тридцятих роках, в якому виготовлялися особливо точні деталі, призначені для танкових двигунів. Мені, як майстрові цього цеху, було доручено супроводжувати амбасадора і давати йому пояснення з виробничих питань. Проходячи по шліфувальному відділенню, А. Гарріман звернув увагу на дуже молоду, худу дівчинку, яка, стоячи на підставці, працювала за верстатом.

— Я бачу, що навіть діти працюють у вашому цеху, не скажете скільки її років? — запитав мене амбасадор.

— Цій дівчинці 14 років, вона заступила свого батька, який нещодавно тут біля свого верстата помер від перевантаження і недоїдання. На жаль, то у нас не єдиний випадок.

Американський дипломат підійшов до дівчинки і запитав як їй живеться?

— Дуже і дуже важко, голодно і холодно. А дома хвора мати та ще троє маленьких братиків, лише одна працюю. Дуже шкодую за батьком, —відповіла вона.

— Співчуваю вам, — сказав амбасадор, — Америка допомагає вашій країні всім необхідним, найближчим часом ця допомога значно зросте.

А. Гарріман вже збирався йти, як до нього звернулась молода робітниця.

— Дядечку, не скажете, коли буде відкрито другий фронт?

Відверто кажучи, амбасадор не сподівався почути це питання від дівчинки, адже німці підійшли до Волги і підняли свій прапор на вершині Ельбрусу. Він на якусь хвилину задумався, а потім підійшов до юної верстальниці, поцілував її і сказав:

— Ви справжня розумниця і з усього видно, що вболіваєте за долю своєї батьківщини. А що стосується другого фронту, то Америка разом із своїми союзниками завершує підготову до цієї відповідальної військової операції. Я певний, що спільними силами переможно завершимо війну. Не довго залишилось чекати.

Так воно і сталося.

А тепер розповім більш докладно про зустріч з першим американським амбасадором в Україні Романом Попадюком, яка нещодавно відбулася в Чикаґо.

Вступне слово, звернете до присутніх, а їх зібралося у великій залі Українського Культурного Осередку понад 200 осіб, виголосив голова чикаґського відділу УККА Орест Бараник. А по закінченню виступу він запросив до мікрофону американського дипломата, якого зустріли присутні три валими оплесками. Високий гість, подякувавши за запрошення, сказав, що як працівник Державного департаменту, він зобов'язаний виголошувати свою промову англійською мовою, а далі, якщо будуть запитання, то він на них відповідатиме українською мовою.

На початку свого виступу Р. Попадюк охарактеризував стан американсько-українських відносин, ставлення Уряду ЗСА до проблем, які Україна тепер вирішує. Він визнав, що американські політики дивляться на Україну через Росію, вони вважають, що якщо Росія буде успішно вирішувати економічні та політичні реформи, то це матиме позитивний вплив на Україну.

— Я боровся з Державним департаментом, — визнав перший амбасадор ЗСА в Україні, — намагався йому довести, що необхідно всемірно підтримувати молоду незалежну країну. Якщо Україна буде слаба, не матиме підтримки з боку Заходу і зокрема Америки, то у цьому випадку вона може піддатися під вплив Росії. А Росія, як відомо, має довгу історію імперії і ми не можемо виключити, що вона не повернеться ще раз на цей шлях. Тому-то найкраще було б якби ми всі разом сприяли розквітові міцної і економічно сильної України.

Продовження буде.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ

Редаґує Лев Яцкевич

Утопія „Нового сміливого світу"

Людина недалекого майбутнього матиме змогу вирощувати досконалі „Представники людської породи та започаткувати „новий сміливий світ", який передбачив ще в 1932 році англійський повістяр, есеїст і філософ Альдес Леонард Гакслі.

У цьому гакслівському „новому світі", автор передбачав, що наша демократія може стати „чудернацькою, середньовічною" ідеєю. До речі, тими словами почав свою доповідь про „Біологічну Революцію" д-р Пірс Віллиямс, професор історії знання Корнельського університету, в Академії Природничого Знання у Філядельфії.

На його думку, останні досягнення у молекулярній біології „спустили з прив'язі зграю фантастичних можливостей", що їх можна буде використати в генетичне втручання вчених у розвиток людини, недалекого майбутнього.

Маємо тут на увазі здатність втручання людини в генетичну структуру нашого організму, що згодом дозволить на спробу лябораторійного вирощування людини — з однієї клітини. В той спосіб матимемо змогу творити людину на замовлення, згідно з бажаною специфікацією. Причому вчені матимуть змогу контролі розвитку людини та її унапрямлювання у бажаному аспекті, що може довести до чистого тоталітаризму, що його, до речі, може ніколи не бачили ані в дійсності, ні в уяві, ні майбутні вирощувачі, ні вирощувані люди.

На думку здивованого автора цієї розповіді, лябораторійно вирощені людські істоти втратять духовні прикмети людини, незважаючи на те, що вони всі будуть фізично до себе подібні. У висліді, якщо ті „вищої якости люди" стануть (теоретично) елітарною верхівкою, існує можливість, що найменша згадка про демократичні ідеї буде для них чужою та несприємливою.

Із розшифруванням клітинної інформації, що керує розвитком людини, біологи відкриють (правдоподібно) також таємницю реґенерації й старіння та вдосконалять систему й методи імунітету. А якщо хтось матиме пошкоджену частину організму, той матиме змогу кожночасно замінити її запасною частиною, з найближчого „осередку перещеплення".

Нове серце або селезінку можна буде „вмонтувати" в систему людського організму без його найменшої реакції чи відкинення. Людський мозок можна буде зберегти перед цьогочасними пошкодженнями та катастрофами. А нещасливі жителі „Нового сміливого світу", згідно з прогнозами його автора (А. Л. Гакслі), матимуть змогу осягнути постійне „щастя" та забуття з допомогою уривчастих шоків із мініятюрних біоелектрод, насаджених у мозковий осередок вдоволення. У той спосіб, людський організм стане перфектною біологічною машиною, відпорною на всі недоліки, подібно як пушка з консерви становить охорону на атаки вірусів та бактерій.

Але, як відомо, немає світла без тіней. Такою тінню в тій генетичній утопії становить приниження поняття „homo sapiens" (розумної людини) до звичайної машини чи радше її зведення до рівня „м'яса". Цей генетичний тріюмф, на жаль, не матиме нічого спільного із духовними скарбами людини, нашого сучасного суспільства, що залишили нам шедеври літератури, музики, образотворчого мистецтва та технології.

Із цієї причини, слід нам глибоко застановитися над пов'язанням поступу біологічного знання та його впливом на духовне життя найціннішого квіту природи-людини. До речі, наука не признає людині жадних „невід'ємних" прав, таких, які нам, наприклад, забезпечує американська конституція, та вважає їх „соціяльними мітами", контроля над якими здебільша лежить у руках „біологічних революціонерів".

Сьогодні доволі важко найти між вченими гуманіста, в яких гуманізм часто-густо зводиться до участи в концерті. Тому єдиним шляхом для затримання суспільности в цьогочаснім духовім виді в критичній добі найближчого майбутнього повинна становити стисла контроля напряму та обсягу біологічних дослідів.

Немає в тому сумніву, що багато людей, читаючи ці рядки, вважатиме їх непотрібним сполохом на нездійсненну утопію. Хоч дійсність виявила, що багато утопістів в історії людства протоптали перші стежки до цілої низки леґітимних вже сьогодні ділянок знання.

УКРАЇНСЬКА СВІТЛИЧКА ДОПОМАГАЄ БАТЬКАМ ВИХОВУВАТИ ДИТИНУ.

Тільки діти і природа обіцюють продовження життя.
(Із народної мудрости)

Володимир Шелест

„СИРОТИ ЖИВИХ БАТЬКІВ"

I

Проблеми, які випливають із конфліктів ґенерацій належать до тих найдавніших проблем, що ведуть свій початок, як кажуть, ще від „печерних вогнів". Це ті проблеми, про які найбільше говорилося, писалося, і які, помимо того всього, ще й далі перебувають на порядку денному, ще й далі не зменшують своєї актуальности, а навпаки — стають чимраз більш очевидними, більш дошкульними.

В українському громадському житті проблеми співжиття та співпраці батьків і дітей тісно пов'язані зі збірною долею багатьох тисяч молодих людських душ та з громадським майном, вартість якого становить сім чи вісім більйонів долярів. Це той матеріяльний здобуток, що його вкладено в імпозантні українські будівлі домівок і церков, в яких з кожним роком зменшується кількість активних членів та сповільнюється громадська активність. Тому-то вже голосніше починає звучати тривожне питання: кому ж передати ключі?

Ситуація справді загрозлива й дехто вже починає висловлювати критичні зауваження на адресу організаційних „батьків народу", які певною мірою, помимо своїх добрих бажань, довели свої організації до такого незавидного стану. Їхня вина полягає насамперед в тому, що вони, дбаючи в першу чергу про своє власне „сьогодення", обминали в плянах своєї організаційної діяльности поняття „дальшої дистанції". Іншими словами: — вони роками обминали основну засаду організаційної логіки, що „організувати", це значить — „передбачувати". Вони недоцінювали тієї засади, і спокійно (деколи задовго) грали свої власні ролі „провідних членів" на сценах громадського життя.

Власне тому, що не присвячувалося належної уваги молоді, а особливо молодим родинам, що своїм віком творили посередню ланку між старшими й молоддю — витворилася така незавидна ситуація. При цьому варто зазначити, що в деяких жіночих організаціях молоді жінки зустрічали не подруг, а кільканадцять „свекрух". Що, звичайно, також мало свої наслідки. Через це громадське життя „старіло", ставало кволим, бо не було молодшого поповнення. Отож з бігом часу більшість організацій й парафіяльних громад перетворились на клюби „старших однодумців", людей пенсійного віку, які на річних зборах уже не обирають управ, а лише демократично „міняються ролями".

Знову ж, молодші або творили свої власні українські професійні організації, або шукали поля для себевияву в загально-канадських осередках. До організацій своїх батьків вони навідувалися лише тоді, коли там відбувалася якась особлива імпреза чи традиційна врочистість. Найбільш їх відштовхувало від старших „старокрайове політиканство".

До критиків, які довший час висловлюють свої думки з приводу такого стану, належить і автор цих рядків, також пенсіонер, який не один раз говорив і писав на цю тему, і який колись очолював КУК у столиці, та був активним членом громадських, наукових та літературно-мистецьких організацій і стоваришень. Потім чверть століття професійно працював серед університетської молоді. І, слухаючи її скарги й турботи, як педагог, що вважає своїм обов'язком заступати інтереси молоді, вирішив не підтримувати більше тих громад чи організацій, які відстали від життя і не зуміли пригорнути до себе бодай десяток молодих людей, що могли б згодом замінити „підтоптаний роками" організаційний провід.

Іноді можна почути вислови, що, мовляв, ми робили все можливе, щоб „заохотити" молодших до праці, але вони „не цікавляться нашими справами". З цього виходить, що треба було глибше й уважніше прослідити причини, чому вони „не цікавляться" організаційними справами. Можливо, що треба було переглянути й ті „справи" та достосувати їх до вимог часу та до загальних потреб громад, бо ж не справи керують живими людьми, а навпаки.

Закінчення буде.

Мирослав Семчишин

У БОРОТЬБІ З КУЛЬТУРНИМ КОЛОНІЯЛІЗМОМ В УКРАЇНІ

II

Економічна криза, що грізною хмарою повисла над обріями України, ще більше ускладнила і погіршила питання не тільки мововжитку, але й культури. Першим показником цього було те, що із кризою живого слова — мови, прийшло до кризи друкованого слова: газети, книжки, видавництв, зубожіння культуротворчих кадрів і т. п. Найбільше багатомовну і песимістичну оцінку цього явища, ситуації, в якій опинилась сучасна Україна із своєю мовою чи культурою, дав нам ще у 1992 році у своїй книзі щоденникових записів, спогадів і роздумів, видатний і нагороджений письменник Роман Іваничук, автор „Хвали, душе моя, Господа". В 13-му розділі, датованому „лютий 1992", він пише ось що:

> „Що тільки не робиться з нашою мовою в умовах незалежности. Такої русифікації не було і за большевизму. Закон про мову, навіть такий діравий, прийнятий ще за Валентини Шевченко (кол. голова Верховної Ради МС) — іґнорується. А тим, навіть заслуженим, патріотам, які кажуть: почекай, спершу економіка, а потім уже мова й культура. Зовсім не здивуюсь — коли втратимо нашу мову під синьо-жовтими прапорами!.."

У своїх роздумах і про ситуацію, в якій опинилась самостійна Україна вже на самих початках свого державного існування, у згаданому розділі свого твору Іваничук пише:

> „Видавництва, преса, зрештою вся культура, віддана на поталу ринкового хаосу... Гинуть газети і журнали, закриваються видавництва, українські письменники, що створили Рух і Народну Раду (фракцію Верховної Ради, МС) і були ініціяторами проголошення незалежности України, — перші постраждали від самостійности; не мають можливости видавати свої твори, а українська література витісняється на ринку російською бульварною і порнографією"...

А чи у 1993 році на відтинку мови і культури покращало? Навпаки, з поглибленням економічної кризи привело до дальшого знецінення і погіршення того, що почалось у 92 році.

Подані Іваничуком факти з культурного фронту України відбились голосним відгомоном на сторінках передової української преси, а передовсім такого репрезентативного органу, яким є „Літературна Україна", де, ще тому рік, можна було прочитати на передових сторінках ось такі заголовки статтей: „Становище національної преси катастрофальне", „Держава глуха на зойки нашої культури", „Зневага до української мови" і інші.

Засмічений сад української мови

Очевидно, цитати заголовків із сторінок українських передових органів преси це тільки сиґнали, за якими криється серйозний зміст, криються факти, що вимагають негайних і продуманих заходів щоб рятувати — змінити ситуацію. Чимало таких же заголовків, із закликами, ствердженнями тривожного змісту, появилось на сторінках преси і в 1993 році, бож кризовий стан на відтинку мови чи національної культури не змінився і ще довгі роки пройдуть, заки прийде до якоїсь стабілізації у всіх сферах життя України. А покищо мусимо і далі бити в дзвін тривоги, коли читаєте такі статті з-перед останніх трьох-чотирьох місяців у новому, започаткованому навесні ц. р. двотижневику — „Українська газета" (Київ). Зовсім випадково попало нам до рук декілька чисел цього видання, а в них саме оці наболілі теми, що діється у нас сьогодні з мовою чи культурою. Ті статті в цілій ширині підтверджують все те, про що у своєму пропам'ятному творі два роки тому писав Іваничук.

І так у 13-му числі „УГ" професор Київського університету Олександер Пономаренко в статті п. з. „Засмічений сад української мови" ставить на осуд питання — хто і як постійно засмічує українську мову. Та м. і. читаємо: 1. Засмічують нашу мову, державну мову, новоспечені бизнесмени з українськими прізвищами, ті, що розмовляють з народом своєї землі мовою чужої держави (нечуване в світі явище!)

2. Засмічують керівні діячі, запопадливо догоджуючи російськомовному населенню України в той час, коли в Росії, де живе кілька мільйонів українців, немає навіть „пів кляси з українською мовою навчання", а уряд Росії хоче впровадити російську мову у всіх республіках колишнього Союзу. Кордони російської держави звужуються, а російські шовіністи не хочуть зрозуміти, що часи єдиної всеімперської російської мови уже скінчилися. Вони хочуть, щоб їх — росіян далі поважали і вживали тільки їхньої мови і забули про те, що проживаючи чи не півстоліття серед литовців, молдаван, а теж узбеків автім і українців, так і не навчилися говорити їхньою мовою.

У російській газеті „Арґументи і факти" — пише Пономаренко — подибуємо факти іґнорування і глузування з української мови, а в Києво-Печерській Лаврі і в Софійському Соборі, загальновідомо те, що постійно відмічають українські туристи з діяспори — єдиною мовою спілкування там є російська мова. Нас, українських туристів у Вірменії, згадує Ольга Трохименко поважають, як великий народ, а що діється на рідній землі?

3. Більшість співробітників Міністерства Закордонних Справ спілкуються по-російськи між собою, навіть міністер Зленко, відповідаючи на запитання депутатів, користується російською мовою, але Президент цього не дозволяє собі. Будуємо незалежну Україну — закінчує свою статтю О. Пархоменко — будуємо в важких муках, в ім'я великої мети нам потрібні всі атрибути української державности. Не маємо права далі засмічувати саду української мови. Народ живе доти, доки живе його мова. За словами німецького філософа Вільгельма фон Гумбольдта— „Мова народу — це його дух, а дух народу — це його мова".

Продовження буде.

„Возвеселімся!"

Нове цьогорічне видання, цей інструментальний запис не тільки впоїть св'яточне почуття у різдв'яний сезон, але є ідеальним подарунком для ваших дітей, внуків і неукраїнських приятелів чи співробітників, яким хочете представити красу і мистецтво української різдв'яної музики.

11 колядок і щедрівок у цілком новій і свіжій формі. Твори прекрасно аранжовані в багатім, повним стилю „Ню Ейдж", і відіграні на синтезаторі „Корг" молодим українським композитором і артистом зі Львова Юрієм Антонюком. Продюсером цієї праці є Іриней Коваль з окркестри „Темпо".

Слухаючи цю тасьму, поплинете з симфонічної залі до джезового кабарету, з величної катедри до карпатської полонини, зачаровані музикою, яка відкриває нові обрії, але ніколи не затрачує любови і пошани до нашої мелодійної традиції.

Набудьте сьогодні копію для себе чи кілька в презенті другим. Стерео касетку або компактний диск можна замовляти: Yevshan Corp., Box 325, Beaconsfield, Ave., Canada H9W 5T8.

Н. Н.

Київські студенти у Ричмонді

Група із 27-ох українських студентів Київського Політехнічного Інституту мала змогу побувати у ЗСА, а конкретніше у місті Ричмонд Ва. Це перебування київських студентів було уможливлене завдяки спільним зусиллям дирекції КПІ та Американського центру світової освіти з осідком у вищезгаданому місті. Група була одною із перших спроб майбутніх тісних зв'язків між молоддю ЗСА та України на базі культурно-освітніх обмінів. У Києві літом 1993 року вже гостювали американські студенти зі стейту Індіяна.

Американським студентам в Києві запропоновано цікаву програму ознайомлення з Україною, її історією, культурою, традиціями та звичаями, щось подібного було також включено і в програму нашого одномісячного перебування у ЗСА. У ЗСА київські студенти перебували від 25-го серпня до 24-го вересня — виключно в американських родинах, які щиро піклувалися кожним з нас і допомагали нам якнайкраще зрозуміти життя цієї країни її побут і звичаї. З признанням треба сказати, що запланована для нас програма дала нам змогу зрозуміти всі аспекти американського життя та на власні очі переконатися про життя пересічного американського громадянина. Під час нашого перебування ми мали нагоду удосконалити своє знання англійської мови в частій потребі розмовляти цією мовою. До нашої програми включено також відвідини різних історичних пам'яток не тільки у Ричмонді, але також у Вашінгтоні та оглянути таке прецікаве місто як Ню Йорк. Ми нав'язали дружні зв'язки зі студентами Ричмондського університету та з тими американськими родинами, в яких проживали впродовж нашого тут перебування.

Зустріч студентів КПІ у Ричмонді з Г. Приймаком (сидить, посередині); перший зліва керівник групи Ю. Воробєв.

У згаданому центрі в Ричмонді мали ми також можливість познайомитись зовсім припадково з надзвичайно цікавою людиною — патріотом української громади в ЗСА Григорієм Приймаком. Він нам розповів багато цікавого про діяльність українських організацій в ЗСА та про Український Народний Союз. Розказав він нам також і про нове недавнє надбання для української громади в ЗСА — пам'ятник видатному українському філософові, гуманістові, просвітителеві та поетові Григорієві С. Сковороді, який споруджено в Силвер Спрінґ, Мд., біля української православної церкви св. Андрія.

Хочеться вірити, що це наше перебування в ЗСА стане добрим початком тісних і постійних культурно-освітніх зв'язків між молоддю та дорослим громадянством України і ЗСА.

Студенти КПІ:
І. Жученко, А. Пустоваров, Л. Сойбель, О. Копичкота, Ю. Воробєв.

Св. п. С. Крижанівський

З великої плеяди жерців української Мельпомени, з тих, що були приневолені залишити рідну землю вже мало-хто залишився. Здавалось, що так недавно було нас півтори сотні, а тепер навряд чи з тих, що ще живуть, можна начислити десять відсотків з первісного числа.

Сум огорнув мене, коли я довідався, що один із останніх могіканів українського театру відійшов у потойбічний світ, тим більше, що це мій театральний друг і ровесник, св. п. Степан Крижанівський.

Незавидна була доля українського актора у вічних мандрах. Бідною була українська нація під окупацією Польщі, бідне було життя-буття українського актора, який не мав нізвідкіль матеріяльної допомоги та був, як кажуть, зданий на Божу волю. Начальство нашої кооперації могло дещо допомогти, але не допомогло. Щоправда, обіцяно З'єднаному театрові ім. І. Котляревського й на обіцянці закінчилось, а ми так раділи, що дістанемо автобус і вантажне авто. Осінню 1939 року українське майно нашого банківництва, кооперації й інших установ перейшло в большевицькі руки.

Не переливалось також українським акторам в Україні, якими нібито піклувалась держава, про що я переконався осінню 1939 року, коли з України до Львова приїхав Драматичний, а згодом Оперний театр. Може й не голодували, але їхній одяг був, як кажуть, пожалься Боже. Перше, що вони зробили, то гарно повдягались у Львові.

Різниця між нами, а ними була та, що у нашому театрі не було донощиків, а в Україні в театрі були, та біда, що ми не знали, хто саме доносить, можливо догадувались, але „ні пари з уст".

Не зважаючи на незавидне життя українського театру в Західній Україні, вступити до українського театру, зважитися на вічні мандри означало велику посвяту, а в парі з цим убоге життя. Не дивлячись на це, в нашому театрі поруч осіб з бідного дому, були дочки й сини священиків (сестри Бахталовські), адвокатів (Ванівна), суддів (Блавацький) та ін., бо вступали до театру за своїм покликом. Інакше виглядало життя на сцені, інакше в житті. На сцені густо-часто акторки у вечірніх сукнях, а чоловіки — в смокінґах або фраках. Публіка не знала, що декорації, костюми, переїзд оплачували актори, саме тому мало заробляли.

Закінчивши драматичні курси Миколи Вороного у Львові 1926 року, Степан Крижанівський вступає до театру Йосипа Стадника. З черги працює в Просвітянському театрі під керівництвом Петра Сороки, Подільському театрі, театрі ім. М. Садовського, Стефи Стадниківни, її Мистецькому турне, театрі „Криве дзеркало" Яреми Стадника.

Я пізнав Крижанівського в „Кривому дзеркалі", в час найбільшого росту цього театру, коли Ярема Стадник був ще під враженням „Муз-Комедії" в Харкові, в якій перебував на гостинних виступах цілий сезон. Працюючи зі Степаном у театрі, мав нагоду пізнати його як людину, друга, актора. Тим, що вступали до театру, допомагав, як кажуть, ходити по сцені, почавши з логічного читання сценічного тексту, належної міміки та жестикуляції, включно до гримування, яке надає обличчю рис, що характеризують відповідний персонаж. Крижанівський теж не раз, не двічі режисерував. Його амплуа як актора — характерні та комедійні ролі, в яких не мав собі рівних. Впродовж своєї сценічної діяльности виконав багато ролей у комедіях, фарсах, драмах й оперетах. Не забуду його
 понисових ролей в оперетах — „Орлові", „Жайворонку", „Доріні", „Пепіні" й ін.

За большевицької окупації Степан Крижанівський працює режисером-адміністратором у театрі ім. Лесі Українки. Зчаста виступає в радіоавдиціях. У кінофільмах „Вітер зі Сходу" грає одну з відповідальних ролей.

За німецької окупації продовжує свою відповідальну працю режисера-адміністратора в Оперному театрі.

У повоєнних роках працює актором в Ансамблі Українських Акторів під мистецьким керівництвом Володимира Блавацького. 1948 року еміґрує до Австралії, де організує театр ім. Леся Курбаса в Мельборні. Цей театр відкриває сезон у січні 1951 року „Землею" В. Стефаника, після чого слідує цілий ряд цікавих театральних вистав — народних, історичних і сучасних. П'єсою „Ой не ходи Грицю..." 1956 року відзначено 30-річчя сценічної праці Степана Крижанівського.

Приїхавши з Австралії до ЗСА, до Ню Йорку, стає одним із організаторів Оперного ансамблю, в якому режисерує перші оперні спектаклі.

Згодом стає душею Літературно-Мистецького Клюбу в Ню Йорку. За його керівництва проходять мистецьки цікаві програми. Анґажував як у Ню Йорку, так і з-поза цієї метрополії найкращих солістів-вокалістів, інструменталістів, мистців слова та гумору. В той час Літературно-Мистецький Клюб, дякуючи Степанові Крижанівському, втішався великою фреквенцією на своїх мистецьких програмах.

Не раз, будучи в Ню Йорку, гостював я у Степана, якого ми в театрі кликали Стефко (очевидно ті, які його давно знали). До пізної години ми собі розказували про своє життя-буття ще з юних часів почерез наші театральні мандри. З великим захопленням слухав я його цікавих розповідей про Австралію. Він не тільки вмів добре розповідати, але в нього був хист цікаві розповіді поставити на папір, чого доказом є його короткі розповіді в 1-му томі „Наш Театр".

На рідних землях я возив львівську „Богему", в якій першим альтом співала сестра Олі Крижанівської, а будучи в Реґенсбурзі, возив я реґенсбурзьку „Богему", в якій співала Оля Крижанівська. З цього виходить, що я був у дружніх відносинах з цілою родиною Крижанівських. З його ровесників ще залишилось троє осіб — одна акторка у Філядельфії, один актор у Торонто та я, смиренний раб Божий. Ця трійка любила й шанувала Стефка Крижанівського, тому нам печально, що він залишив не тільки дружину та родину, але і нас, останніх могіканів. Та чи своїм відходом у Зарубіжжя нас тільки засмутив?

Через моє здоров'я не міг я особисто бути на похороні, тож цим шляхом складаю мої глибокі співчуття Олі та родині. Хай написане править за китицю незабудок на свіжу могилу св. п. друга Степана Крижанівського.

Ярослав Климовський

ДЖ. БУШ, А НЕ Р. НІКСОН

У статті Ярослава Гайваса „Тривожні сиґнали" („Свобода", ч. 245 з 24-го грудня 1993 року) на стор. 2-ій останній рядок знизу у третій колонці слід читати „колишній президент Джордж Буш". — Ред.

ВСІ УКРАЇНСЬКІ ДІТИ ДО УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ!

Українська Православна Катедра св. Володимира
160 Захід 82-га вулиця в Ню Йорку

ПОРЯДОК РІЗДВЯНИХ БОГОСЛУЖЕНЬ на 1994 рік

Четвер, 6-го січня — СВЯТ-ВЕЧІР
Велике Повечір'я 2 год. дня

П'ятниця, 7-го січня — РІЗДВО ХРИСТОВЕ
Божественна Літургія о год. 10:30 ранку

Неділя, 9-го січня — Божественна Літургія
о год. 10:30 ранку, очолить Архиепископ АНТОНІЙ
Після Літургії — КОНЦЕРТ КОЛЯДОК І ЩЕДРІВОК
у виконанні ХОРУ ДУМКА
По КОНЦЕРТІ — СВЯТОЧНЕ ПРИЙНЯТТЯ

П'ятниця, 14-го січня — НАЙМЕНУВАННЯ ГОСПОДНЄ
Божественна Літургія св. Василія Великого
о год. 10:30 ранку

Неділя, 16-го січня — Божественна Літургія
о год. 10-ій ранку

Середа, 19-го січня — БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ:
ВОДОХРЕЩА: Божественна Літургія
о год. 10:30 ранку

До ласкавої і численної участи в Богослуженнях, на концерті колядок і щедрівок та в Святковому прийнятті запрошуємо побожне українське громадянство.

Протопресвітер о. Володимир Базилевський,
настоятель
Парафіяльна Управа

Ділимося сумною вісткою,
що в понеділок, 27-го грудня 1993 р. відійшов у вічність
на 81-му році життя
наш найдорожчий
МУЖ, БАТЬКО І ДІДУСЬ

бл. п.

ОЛЕКСА СОКІЛ

ПАНАХИДА відбудеться в середу, 29-го грудня 1993 р. о год. 7:30 веч. в похоронному заведенні Hines-Rinaldi Funeral Home, 11800 New Hampshire Avenue, Silver Spring, Md.

ПОХОРОННІ ВІДПРАВИ відбудуться в четвер, 30-го грудня 1993 р. о год. 10-ій ранку в соборі Пресвятої Родини у Вашінґтоні, Д. К., а опісля на український католицький цвинтар Cedar Hill Cemetery у Вашінґтоні, Д. К.

У глибокому смутку:

дружина — МАРІЯ
син — ОЛЕСЬ з родиною
доньки — МАРУСЯ, КАТРУСЯ, ІВАНКА
І НАТАЛКА, з родинами
та ближча і дальша родина в Україні

В глибокій печалі повідомляємо друзів, знайомих,
що в неділю ранком, 26-го грудня 1993 року
відійшла у вічність
моя найдорожча
ДРУЖИНА, МАТИ

бл. п.

ІРИНА ЧОРНІЙ ХОМА МЕЛЬНИК

довголітній книговод у Валдорф Асторія готелю в Ню Йорку.

Покійна була фундатором українського Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, фундатором Українського Музею, меценатом багатьох українських громадських і виховних організацій.

ПАНАХИДА відбудеться в четвер, 30-го грудня 1993 р. о год. 7-ій веч. в похоронному заведенні Петра Яреми при 129 East 7th Street, New York, N.Y.

ЗАУПОКІЙНА СЛУЖБА БОЖА в п'ятницю, 31-го грудня 1993 р. о год. 9:30 ранку в церкві св. Юра в Ню Йорку, відтак тлінні останки спочинуть на українському православному цвинтарі св. Андрія Первозванного в С. Бавнд Бруку, Н. Дж.

В невтішному смутку:

чоловік — ЄВГЕН
дочка — ЛІДІЯ

ВІЧНА ЇЙ ПАМ'ЯТЬ!

В ДЕСЯТУ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
незабутнього
ЧОЛОВІКА, БАТЬКА І ДІДА

бл. п.

ІВАНА ЮРЧЕНКА

сотника Армії УНР, в'язня совєтських концтаборів і довголітнього вчителя й директора шкіл українознавства на еміґрації

буде відслужена

ПАНАХИДА

в неділю, 2-го січня 1994 р.
в українській православній катедрі
св. Володимира в Ню Йорку
160 Вест 82-га вул.

після Святої Літургії

Друзів, колеґ і кол. учнів покійного просить помолитись за спокій його душі

дружина — ВАЛЕНТИНА з родиною

ПОДЯКА

З волі Всевишнього, дня 29-го жовтня 1993 р.,
несподівано відійшла у вічність
наша найдорожча
ДРУЖИНА, МАМА І ДОНЯ

бл. п.

ОКСАНА КУЛИК

Похоронні відправи відбулися 1-го листопада 1993 р. в церкві св. Йосафата в Рочестері, Н. Й. Родина покійної Оксани складає щиру подяку пароховi о. монс. Романові Ґолембі та сотрудникові Ярославу Кінашеві, а також дякові Степанові Грицелякові, за відслуження похоронних відправ. Спеціяльна подяка приятелеві з Баффало Дозьові Пришлякові за його милозвучний спів.

Наша щира подяка за асисту при домовині: Андрієві Харамбурі, Миколі Невмержицькому, Стефанові Ольшанському, Миронові Бабюкові та Андрієві і Зеньові Лебедям.

Велика подяка за теплі прощальні слова: Любі Шміґель від СУА — відд. ч. 46, Стефанові Ольшанському від хору „Сурма", Петрові Лещишинові від Рідної Школи, Наді Трач — приятельці, Валі Макогон від Комітету Оборони Прав Людини, Миколі Невмержицькому — дириґентові хору Сурма, Романові Куцілеві — приятелеві, Галі Стернюк — приятельці.

Щира подяка членкиням СУА відділи 46, 47 і 120 та хорові Сурма за їх так численну участь у похоронних відправах. Покійна Оксана була активною учасницею цих організацій.

Особлива подяка належить усім нашим приятелям та знайомим, за участь у похоронних відправах та за вияви співчуття, слова розради та практичну поміч у час нашого горя.

І врешті велике спасибі всім за їх щедрі датки на релігійні, добродійні та громадсько-суспільні цілі.

Муж — ЄВГЕН КУЛИК
Діти — ЗЕНОН, ЛІЛЯ, АДРІЯНА
Батьки — ІРЕНА І МИКОЛА ЛЕБЕДЬ

Пожертви склали на:

ФОНД ДІТЕЙ ЧОРНОБИЛЯ:

100 дол. — Хор „Бурлака" з Торонто;
60 дол. — П. і А. Харанбура;
по 50 дол. — С. і Ф. Вовкович, Комітет Оборони Прав Людини в Україні, Н. і М. Слободинські, П. і В. Чупринда;
по 30 дол. — О. і Ф. Шерман, Школа ч. 36, М. Стасів, Н. і Р. Трач;
по 25 дол. — А. і Ф. Бейлі, Г. Ґанотіс, М. Джус і родина, М. і М. Керіґ, З. Кужіль, М. і К. Лялька, І. і М. Терлецькі, А. і Р. Чорнобіль;
по 20 дол. — І. Гошовський, І. Єйна, Р. і Дж. Зінґаро, Б. і Дж. Лялька, І. і С. Ольшанські, Л. і Б. Хомяк, М. і Б. Чолач;
15 дол. — М. і П. Лещишин;
по 10 дол. — М. Віле, О. Жовнірович, М. Климочко, Р. Куліковскі, В. і А. Макогон, К. Манківський, М. і Д. Міллет, К. Пакард, К. Пукирис, М. і М. Талія, І. і П. Твердохліб.

На ФОНД ДІТЕЙ ЧОРНОБИЛЯ РОДИНА І ПРИЯТЕЛІ З КАНАДИ ЩЕ ЗЛОЖИЛИ:

по 100 дол. — Дмитро і Марта Корчак, Люба і Б. Редкі;
по 50 дол. — Ольга і Петро Осаківські, М. і Ґ. Ґроско, Т. і Б. Корчак, Т. і Ж. Конор, Д. і П. Боженко, С. і М. Сисяк, М. Лащукевич;
25 дол. — Е. Парфенюк;
по 20 дол. - М. і Н. Томащук, Л. і О. Митко, Д. і О. Гуменні, Ірена Килибай, С. і М. Грубий.

На УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ в Ню Йорку

50 дол. — А. і М. Єйна;
40 дол. — А. Яріш;
30 дол. — І. і М. Пилишенко;
по 25 дол. — У. і М. Бабюк, Т. і М. Бабюк, Х. і Б. Венґльовський, І. і Н. Олексин, Л. і Я. Павлович, З. і Т. Шевчук, Л. і Л. Шміґель, Т. і Р. Шутер;
по 20 дол. — С. і А. Коба, С. Костик, Р. Куціль, І. і С. Ольшанський, Г. і Т. Пришляк, О. Шевчин;
по 10 дол. — Л. і Л. Білик, Н. Ґуран, М. і Т. Кахникевич, М. і І. Крамарчук, С. Лаба, О. і М. Лонкевич, І. і М. Мартинець, В. і В. Мотика, І. і М. Руснак;
по 5 дол. — О. Довгалюк, І. Семанюк.

На СЛУЖБИ БОЖІ

Рідна Школа, Пластова Станиця, Школа св. Йосафата, СУА Окружна Рада, Монро Коунті Енґ, А. і Р. Буцерка, М. Вергун, І. Гошовський і родина, Б. Губка, Добровний родина, Е. і В. Костюк, К. Кузиляк, Р. Куціль, М. Лозинська, І. Осаківський, Е. Пасіка, Е. Самлер, Г. Стернюк, М. Стасів, М. Тимчишин, Я. Тимчишин, Харамбура родина, Хміляр родина, В. Шердин, д-р Б. і М. Шміґель, Н. Чолач, Р. і Т. Шот, К. Щур, А. Яріш.

На ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ „НАШЕ ЖИТТЯ" ПОДРУГИ св. п. ОКСАНИ — ЧЛЕНКИ СУА, ВІДД. ч. 46

50 дол. — М. Шміґель;
35 дол. — Ст. Павлович-Вовкович;
30 дол. — У. Бабюк;
по 25 дол. — З. Кужіль, А. Івасів, Х. Венґльовська;
по 20 дол. — Л. Харамбура, Н. Трач;
10 дол. — І. Ольшанська;
5 дол. — К. Кузиляк.

Разом .... 2,710.00 дол.

„ЛИШ БОРОТИСЬ — ЗНАЧИТЬ ЖИТЬ"

(Іван Гель в Чикаго)

Близько стоять вершини двох гір і не знайдуться, далеко живуть двоє людей, а зустрінуться — так мовить народне прислів'я. Прикладів тому безліч, один з них хочу навести. Вперше колишнього довголітнього політичного в'язня Івана Геля, який 18 довгих років провів в совєтських тюрмах і концтаборах, я побачив на одному з львівських віч, яке відбувалося біля пам'ятника І. Франка. З імпровізованої трибуни він звертався до своїх земляків із палким закликом боротися за вільну і незалежну Україну, пам'ятаючи заповіт Великого Каменяра: „Лиш боротись — значить жить!"

Потім були вибори і волею галичан Іван Гель став заступником голови Львівської Обласної Ради, в його компетенцію входять важливі питання, що стосуються господарського та духовного життя майже тримільйонового населення області. Буваючи як журналіст на сесіях Обласної Ради, я з великим зацікавленням слухав глибоко аргументовані виступи І. Геля, його вміння переконувати депутатів, схиляти їх до прийняття всебічно зважених і обґрунтованих рішень.

Згодом я переїхав до Америки і мені, як кажуть, і не снилось, і не гадалось, що знову перетнуться наші дороги. Та попри все нещодавно ми зустрілися у Чикаґо. Про те, що привело видного українського політичного діяча в наше місто і піде мова у цій публікації.

...Був погідливий серпневий вечір 1965 року. В родині слюсаря львівського електровакуумного заводу Івана Геля готувалися до відпочинку. Першою, як звичайно, вкладали спати маленьку Оксану. Та цього разу вона чомусь вередувала, була надзвичайно неспокійна, певно дитяче серденько відчувало наближення якоїсь біди.

Дружина господаря хати, Марія, взяла дитинку на руки, заспокоїла її, пообіцявши, що завтра, після того, як батько повернеться з роботи, вони разом підуть до Стрийського парку і годуватимуть своїх улюбленців — білих лебедів, що живуть на березі невеличкого озера. Однак обіцяна Оксанці прогулянка не відбулася. Тієї ж ночі прийшли каґебісти і забрали батька з собою.

За Гелем влада давно спостерігала, він був, як кажуть, під ковпаком, каґебісти знали, що юнак ще у 15-річному віці став на шлях, вказаний його попередниками. Так воно і повинно було бути: яблуко від яблуні недалеко падає.

Не без почуття гордости розповідав мені І. Гель про те, що представники чотирьох поколінь його родини були активними учасниками національно-визвольного руху. Започаткував цю славну патріотичну династію Михайло Тершаковець, професор Львівського Університету, автор виданої у 1908 році монографії „Галицько-руські літературні відносини", яка одержала похвальну оцінку Івана Франка.

З рук Михайла естафету перейняв рідний брат діда І. Геля, Григорій Тершаковець, якого тричі обирали послом до польського сейму від Українського Національно- Демократичного Об'єднання. Його ім'я було широко знане у рідному краї, його поважали, як пристрасного борця за незалежну Україну. Саме за цю діяльність, яка не співпадала з політикою большевицької влади, яка встановилась на західньо-українських землях, колишнього посла було заарештовано 3-го жовтня 1939 року і він

І. Гель.

фактично став першим політичним в'язнем совєтів. Його засудили на 10 років позбавлення волі і запроторили до одного з сибірських таборів.

Далі в боротьбу з ненависним комуністичним режимом вступив брат матері Івана Геля, Зиновій Тершаковець, який очолював один з крайових проводів ОУН, відзначався мужністю і відвагою. Згинув в бою з большевицькими поневолювачами у 1948 році.

Представником четвертого покоління династії — патріотів є батько героя нашої розповіді — Андрій Гель. У далекому 1918 році, коли була проголошена Західня Українська Народна Республіка, хоробрий юнак добровільно вступив до Української Галицької Армії, боронив молоду республіку, однак потрапив у полон до поляків, втік звідти і до 1921 року його переслідували за участь у визвольних змаганнях.

Минали роки, але Андрій Гель не поривав зв'язків з національно-визвольним рухом. Вкінці 40-их років за настановою керівництва ОУН він став головою колгоспу у рідному селі Кліцко Городоцького району на Львівщині. Для потреб партизан відправив до лісу 10 голів великої рогатої худоби, 25 свиней та 25 кубометрів дощок для будівництва охрону. Про все це стало відомо КҐБ. Андрія Геля заарештували у 1950 році, його судили і тільки через сім років він повернувся додому інвалідом.

Батька заступив син Іван, представник п'ятого покоління династії незламних. Юнак добре знав, що на нього чекають важкі випробування, і він був готовий до них. І ось перший арешт. В той час І. Гель був студентом четвертого курсу історичного факультету Львівського Університету, вдень працював на заводі, а вечером вчився. До одержання диплому йому залишилось менше півроку, однак закінчити освіту не дали.

Майже одночасно з Гелем за ґратами опинилися його однодумці і побратими у боротьбі: львів'яни — брати Михайло і Богдан Горині, Михайло Осадчий, Михайло Косів, Михайло Масютко, в Івано-Франківському заарештували Валентина Мороза та Панаса Заливаху, у Києві — Івана Світличного, в Одесі — Святослава Караванського та багато інших. Названі вище прізвища в той час ще були маловідомі широким колам української громадськости, проте саме ці молоді люди та інші борці руху опору і, насамперед, В'ячеслав Чорновіл, Євген Сверстюк, Левко Лук'яненко, Ірина та Ігор Калинці стали детонаторами вибуху нового національного відродження.

Після вручення нагороди (зліва): І. Гель та члени Правління Літературного Фонду ім. І. Франка Орися Антонович, Олександра Мудра, Мирослав Турянський, Рома Турянська, д-р Роман Кобилецький.

25-го березня 1966 року на закритому засіданні Львівського обласного суду був оголошений вирок, за яким Івана Геля було позбавлено волі на три роки з утриманням в таборах суворого режиму. Обвинувачення стандартне: антисовєтська аґітація і пропаґанда. Покарання український патріот відбував у горезвісній Мордовії, у таборі №11, що знаходився у селі Явас.

Важко фізична праця, постійні знущання з боку наглядачів табору, напівголодне існування, страшенний клімат не зламали бойового духу Геля. Повернувшись після відбуття строку додому, він відразу же включився в боротьбу за здійснення своїх високих ідеалів. Та по п'ятах за ним йшли аґенти КҐБ, вони не залишали його у спокою.

На початку 1972 року в Україні прокотилася нова хвиля масових арештів, здійснених на підставі постанови політбюро ЦК КПСС. Ця акція не обминула Івана Геля, і вдруге відбувся суд за закритими дверима, щоб правда і „матеріяли обвинувачення" не дійшли до народу. Вирок страшний — 15 років утримання в таборах особливого режиму. У супроводжувальному документі, який переслано разом із засудженим, було сказано, що Гель є „особливо небезпечним державним злочинцем" та „особливо небезпечним рецидивістом" і місце йому в таборі смертників, куди й запроторили Геля. Про умови життя в'язнів в цих таборах вже не раз розповідалося у „Свободі", тому не варто повторюватися, скажу тільки, що фашистська катівня не перешкодила відважному патріотові взятися восени 1976 року за нелегку і дуже небезпечну справу — написання книги про цілі змагання з імперським режимом.

— Я поставив собі за мету, — розповідає І. Гель, — продовжити боротьбу і за ґратами, цього разу писаним словом — єдиною дійовою методою в тих умовах — донести до українських людей, особливо до молоді програму і засоби боротьби проти комуно-фашистського гніту.

До написання книжки Гель приступив невдовзі після того, як скінчив стоденну голодівку, оголошену на знак протесту проти умов утримання політичних в'язнів, яких прирівняли до злочинців. Неважко собі уявити, яку треба мати силу волі, щоб більше трьох місяців відмовлятися від їжі, яку наглядачі та медичні працівники навіть силою намагалися примусити нескореного в'язня їсти. Та він встояв і табірне начальство змушене було піти на деякі поступки.

Боячись, аби прикладу Геля не наслідували інші в'язні, наглядачі вирішили ізолювати його в окремій камері. То по суті була кам'яна келія без вікон, приміщення не провітрювалося, дихати не було чим, підлога цементова, такі ж і стіни, з яких постійно стікала вода, під стелею горіла потужна лямпа, яка не виключалась ні вдень, ні вночі.

Ось в таких умовах Гель взявся за перо, точніше за олівець. Писати доводилось на тонкому сигаретному папері, зміст попередніх сторінок треба було тримати в пам'яті, адже зберігати їх у камері практично було неможливо. У зв'язку з цим мені хочеться сказати, що я шаную людину, здібну посміхатися в біді, черпати сили у невзгодах і знаходити джерело мужности у роздумах.

Зустріч з ієрархами (зліва): Владика Михаїл Вівчар, Іван Гель та Владика Іннокентій Лотоцький.

Та повернемося до камери. Через вічко наглядачі спостерігають за тим, що роблять в'язні. Коли помічають щось підозріле, то негайно намагаються встановити причину невідповідної поведінки. Гель знав про таку практику спостереження і тому, працюючи над рукописом, уважно прислухався до дверей. Як тільки задзвенять ключі наглядача, він миттю згортав написану сторінку і... ковтав її. Такі випадки траплялися часто.

— Дотримуючись усіх правил таборової конспірації, — згадує І. Гель, — мені, з ласки Божої, пощастило довести працю до успішного кінця. З великими труднощами вдалося передати рукопис спочатку до Львова, а потім в Москву, звідки його мали відправити за кордон.

Майбутню книжку назвав автор „Грані культури". Напевно у читачів виникне питання: чому саме так? Що послужило приводом до появи цього твору? На ці питання відповідає сам І. Гель:

— Безпосереднім приводом до написання книги стала поява брошури Івана Дзюби „Грані кристала", в якій відомий громадський діяч України та ідеолог — прапороносець шестидесятництва намагався довести „велику картину розвитку української культури в умовах СССР і заперечити таким чином положення його же попередньої широко відомої праці „Інтернаціоналізм чи русифікація?", за яку І. Дзюба був заарештований. Власне, 'Грані культури' є критичним відгуком на 'Грані кристала' І. Дзюби".

Далі І. Гель продовжує:

— Через усю свою працю я намагався провести основоположну тезу про те, що вся національна культура спроможна розвиватися повнокровно лише тоді, коли функціонує у вільному суспільстві, в умовах самостійної національної держави.

Як бачите, автор ставив у своїй книзі стратегічні завдання, вказуючи шляхи їх вирішення. При цьому слід пам'ятати, що книга була написана у 1976 році, задовго до проголошеної Ґорбачовим перебудови.

Коли твір було відправлено на волю, про його дальшу долю її автор нічого не знав. Йому здавалося, що рукопис чи перехопили каґебісти, чи він лежить в якомусь закордонному видавництві, чекаючи слушного часу.

А між тим, події розвивались за іншим сценарієм. Завдяки вжитими вірними друзями заходами рукопис вдалося дипломатичною поштою відправити до Лондону, де зусиллями тамтешньої Української Видавничої Спілки книга була надрукована у 1984 році. Оберігаючи І. Геля від можливого третього арешту, видавці випустили „Грані культури" під псевдонімом Степана Говерлі. Під цим вигаданим прізвищем у 1988 році книжка вийшла англійською мовою. Обидва видання відразу потрапили до Америки, де їх швидко розкупили.

Велике зацікавлення викликала книга у членів правління Чикаґського Літературного Фонду ім. Івана Франка. Користуючись нагодою, хотів би принаймні коротко познайомити читачів з цією громадською організацією, яку протягом 38 років очолював проф. Адам Антонович. Головне завдання фонду полягає в тому, щоб надавати фінансову допомогу письменникам діяспори та України у здійсненні їх творчих плянів. Час від часу фонд проводить конкурси на кращі художні та публіцистичні твори, переклади книг іноземних письменників, дослідження в галузі історії та теорії літератури. Всього проведено вісім таких творчих змагань, лавреатами стали понад 30 майстрів красного слова і серед них: Василь Стус, Василь Симоненко, Микола Руденко, Богдан Рубчак, Ігор Качуровський, Валентин Мороз, Ірина та Ігор Калинці, Павло Романюк.

У 1986 році нагороду було присуджено Степанові Говерлі за книгу „Грані культури", однак протягом семи років її не вдалося вручити через те, що невідомо було місце проживання автора. І, як нерідко буває в житті, випадок допоміг розгадати таємницю.

Влітку цього року член правління фонду Олександра Мудра була запрошена в Україну на зустріч бріджан, тобто тих, хто походить з міста Броди і Бродівського району на Львівщині. Перебуваючи у рідному місті, вона зустрілася із заступником голови Львівської Обласної Ради Іваном Гелем, який брав участь у відкритті в Бродах пам'ятника Тарасові Шевченкові. Гостя з Америки говорила з ним про різні справи, а про книжку ані слова.

Повертаючись додому, Олександра Мудра зробила коротку зупинку у Львові, щоб побачитися з подружжям Калинців. Під час зустірічі вона показала їм журнал „Екран", що видавався у Чикаґо, в якому були вміщені портрети лавреатів фонду; місце для Степана Говерлі залишилось вільним.

— Багато років шукаємо його та все даремно, — пояснила гостя.

— Можу допомогти вам, — запропонував Ігор Калинець і продовжив: Степан Говерля то є Іван Гель.

Важко передати радість О. Мудрої. Не зважаючи на пізній час, вона кинулася до телефону, аби отримати від нього підтвердження того, прощо щойно почула.

— Так, все це правда, — признав І. Гель. — Мушу ще додати, що вперше свою книжку побачив лише у 1990 році, коли з Мюнхену її привіз колишній політв'язень Зіновій Красівський.

А далі події розвивалися із блискавичною швидкістю. Керівництво фонду направило до І. Геля запрошення і незабаром його радо зустрічали на чикаґському летовищі. А потім відбувся урочистий вечір, присвячений зустрічі з І. Гелем і врученню йому нагороди. Відкрила урочисте зібрання екзекутивний голова правління Орися Антонович і запросила до слова Олександру Мудру. Вона привітала дорогого гостя і прочитала вірша, присвяченому йому.

На доручення голови фонду д-ра Романа Кобилецького Рома Турянська вручила І. Гелеві нагороду та грамоту лавреата.

А потім з вітальними словами до автора „Граней культури" звернулися: фінансовий референт фонду Мирослав Турянський, студентка університету Христя Яцьків, адвокат і банкір Юліян Куляс та громадська діячка Зиновія Бігун.

З великою увагою вислухали присутні виступ І. Геля. Він висловив сердечну подяку правлінню фонду за високу оцінку його скромної праці, і далі сказав:

— Як відомо, рух так званих „шестидесятників" був спрямований головно на захист громадських та національних прав у рамках соціяльно-політичної системи СССР. Скажімо, в таких відомих працях того часу, як „Інтернаціоналізм чи русифікація" І. Дзюби, „Лихо з розуму" В. Чорновола, „Серед снігів" В. Мороза, їх автори, хай і на блискучому інтелектуальному рівні, піднімали головно правозахисні проблеми і обмежувалися вимогами по суті лише культурно-національної автономії. Вже тоді я усвідомлював, що такі вимоги, хоч і вельми важливі з погляду тактичної боротьби з російським імперським режимом, є надто обмеженим з точки зору наших стратегічних завдань — повного визволення України з колоніялного ярма. Тому то ще в статті „Тоталітаризм, українське відродження та Валентин Мороз", написаній у 1970 році, і особливо в „Гранях культури" я виразно ставив перед нашим рухом завдання боротьби за розвал СССР, за організацію загальноукраїнських національно- визвольних устремлінь, що я називав „Рухом Опору" за побудову незалежної держави.

Ось заключні слова І. Геля:

— Досліджуючи загальнолюдські процеси поступу, узагальнюючи усі фактори, я прийшов до висновку, що розвиток національно-визвольних процесівноситиме вибуховий характер, а імперія розвалюватиметься буквально на очах, стане руїною протягом короткого часу. Сьогодні ми усі разом можемо з радістю констатувати, що ці прогнози збулися: імперія блискавично розвалилася, а Україна скинула з себе колоніяльне ярмо і стала на шлях самостійного державного розвитку".

Ці слова присутні зустріли довгими оплесками.

Римський граматик 111 століття до н. Х. Теренціян Мавр писав: „Зважаючи на те, як їх сприймає читач, книжки мають свою долю". Щаслива і завидна доля книжки І. Геля, яка і сьогодні не втратила свого значіння. Доказом тому є третє видання „Граней культури", яке незабаром побачить світ під справжнім прізвищем автора в одному з львівських видавництв. Крім того, отримано замовлення на книжку від командування української армії, яка служитиме добрим наставником для молодих воїнів. Вони зможуть вчитися у І. Геля не тільки можности відваги, але і непохитности у досягненні поставленої мети, вірності обраній девізі, яку зформулював Іван Франко — „Лиш боротись — значить жить".

Дуже символічно, що Франкова дивіза знайшла своє підтвердження у Франковій премії, присудженій людині, яка усе своє життя присвятила щасливому майбутньому України.

Анатолій Гороховський